

Glosar

Alfabetizare: 1. capacitatea de a citi și de a scrie; 2. alfabetizarea se referă și la cunoașterea unui anumit subiect sau a unui anumit tip de cunoștințe (Cambridge Dictionary).

Alfabetizare funcțională: Persoană care se poate angaja în toate acele activități în care este necesară alfabetizarea pentru funcționarea eficientă a grupului și a comunității sale și, de asemenea, pentru a-i permite să continue să folosească citirea, scrierea și calculul pentru propriile sale activități și pentru dezvoltarea comunității. (UNESCO)

Alfabetizarea media: Alfabetizarea media se referă la toate capacitățile tehnice, cognitive, sociale, civice și creative care ne permit să interacționăm cu mass-media și ne dezvoltă o înțelegere critică. Aceste capacități ne permit să exercităm o gândire critică în timp ce participăm la aspectele economice, sociale și culturale ale societății și jucăm un rol activ în procesul democratic. Acest concept acoperă tot felul de interacțiuni media (radio, presă, internet, social media) și răspunde nevoilor tuturor vârstelor. (Cartografierea practicilor și acțiunilor de alfabetizare media în UE-28, Observatorul Audiovizual European, Strasbourg, 2016)

Învățare pe tot parcursul vieții: Toate activitățile de învățare cu scop intenționat care sunt întreprinse în mod continuu pentru a îmbunătăți cunoștințele, abilitățile și competențele (Comisia Europeană, 2000).

Învățare non-formală: Învățare care nu este furnizată de o instituție de educație sau de formare și, de obicei, nu oferă o certificare. Cu toate acestea, este structurată (în termeni de obiective de învățare, timp de învățare sau suport pentru învățare). Învățarea non-formală este intenționată din perspectiva cursantului. (Cedefop, 2014)

Învățare informală: Învățare rezultată din activitățile zilnice legate de muncă, familie sau agrement. Nu este organizată sau structurată în termeni de obiective, timp sau suport pentru învățare. Învățarea informală este, în majoritatea cazurilor, neintenționată din perspectiva cursantului. (Cedefop, 2014)

Prosumer (eng.): Un client care ajută o companie să proiecteze și să producă produsele sale. Cuvântul este format din cuvintele „producător” și „consumator”. (Dicționarul Cambridge)

Alfabetizare și alfabetizare media: conceptualizare și date statistice

Când vorbim despre „**alfabetizare**” în contextul actual, adesea discuția ne va duce direct la „**alfabetizare digitală**” și „**alfabetizare media**”, întrucât instrumentele digitale, mediul online și revoluția digitală creează imaginea lumii așa cum o cunoaștem. Din această perspectivă, putem uita că lumea se confruntă astăzi cu o dezvoltare „teritorială” inegală și că există încă locuri în „lumea noastră” în care alfabetizarea digitală nu este cunoscută - în unele locuri, nici măcar nu putem considera „alfabetizarea” ca normă, întrucât încă există oameni **analfabeți și analfabeți funcțional**, după cum vom afla în continuare.

Prin urmare, pentru a înțelege **sensul alfabetizării mediatice**, vom începe cu definirea elementului de bază - termenul „alfabetizare”, înțeles în primul rând ca „**abilitatea de a citi și de a scrie**” (Dicționarul Cambridge). Acest prim nivel de alfabetizare este considerat „alfabetizare de bază”.

Un al doilea sens al termenului relevă faptul că „alfabetizarea se referă și la cunoașterea

unui anumit subiect sau deținerea unui anumit tip de cunoștințe” (Cambridge Dictionary). Bineînțeles, acest lucru indică faptul că alfabetizarea poate fi asociată cu un domeniu de cunoaștere și **devine expertiză într-un anumit domeniu**, cum ar fi finanțele - „alfabetizare financiară” sau TIC - „alfabetizare în IT”. Urmând acest al doilea sens al termenului „alfabetizare”, concluzionăm că alfabetizarea înseamnă și „**competență**” într-un domeniu specific. Desigur, competența variază foarte mult atunci când se ia în considerare alfabetizarea de bază și alfabetizarea media.

Am început prin a vorbi despre alfabetizare, ca fiind piatra de hotar pentru o lume a cunoașterii și am ajuns la concluzia că există multe tipuri de alfabetizare, variate utilizări contextuale și setări socio-culturale particulare. David Malloes descrie acest aspect al termenului în articolul său „Ce este „alfabetizarea” ?”, pe site-ul platformei EPAL:

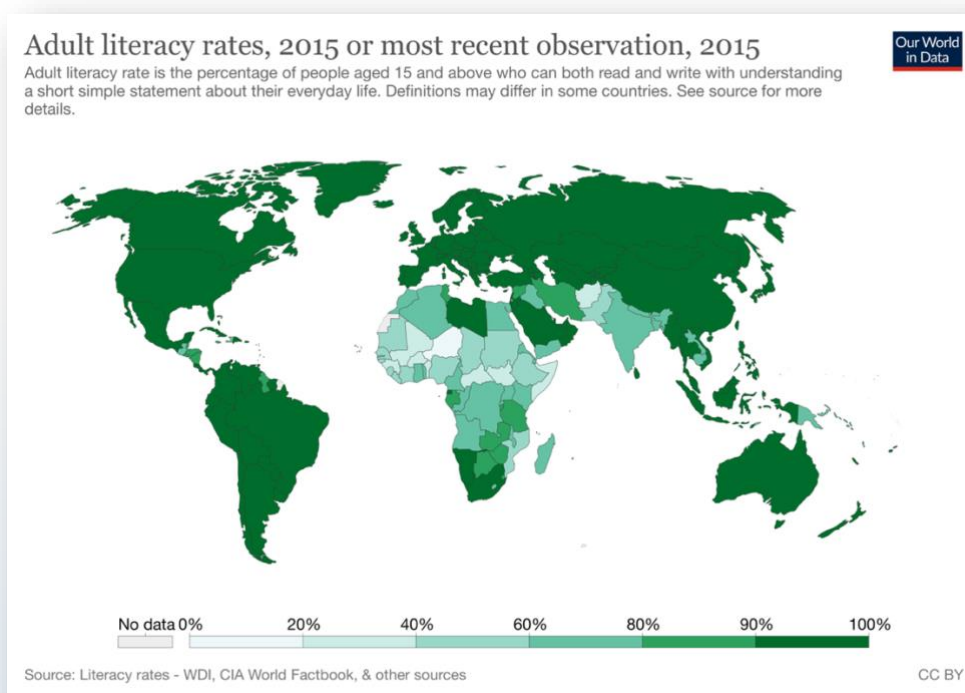
„[...] alfabetizarea este extrem de contextuală - ceea ce ni se cere să facem cu alfabetizarea noastră este întotdeauna contextualizat - situat într-un anumit cadru socio-cultural. Într-adevăr, a devenit obișnuit să ne referim la alfabetizări, mai degrabă decât la alfabetizare, pentru a sublinia faptul că alfabetizarea este o practică socială și, prin urmare, nu există o formă de alfabetizare de care să aibă toată lumea nevoie. În schimb, cu toții avem nevoie (și folosim) alfabetizări diferite în funcție de grupul nostru social sau profesional (de exemplu, asistenți medicali, adolescenți, cadre universitare); tipurile de activități pe care le desfășurăm (de exemplu, cumpărături, gestionarea birocrăției, studii etc.); și diferitele contexte sociale și

instituționale în care acționăm (școală, serviciu, casă etc.).” (Sursă: <https://epale.ec.europa.eu/en/blog/what-literacy>)

Cu siguranță, abordarea subiectului **alfabetizării** trebuie să ia în considerare fenomenul **analfabetismului**, care este lipsa abilităților de citire și scriere. A fi complet analfabet a devenit destul de rar, dar analfabetismul funcțional este încă o provocare serioasă. Potrivit UNESCO, o persoană este alfabetizată funcțional dacă poate „să se angajeze în toate acele activități în care este necesară alfabetizarea pentru funcționarea eficientă a grupului și comunității sale și, de asemenea, pentru a-i permite să continue să folosească cititul, scrisul și calculul pentru dezvoltarea sa și a comunității”. Cu alte cuvinte, a fi analfabet funcțional înseamnă a nu putea folosi abilitățile de bază de a citi și a scrie pentru a face față provocărilor cotidiene.

Pentru europenii moderni, care trăiesc în zone urbane, este destul de dificil să înțeleagă faptul că există încă oameni în lume, chiar și în Europa, care sunt analfabeți și, prin urmare, au acces foarte redus sau deloc la sfera alfabetizării mediatice. În 2015, în multe țări, mai mult de 95% dintre persoanele cu vârste de peste 15 ani aveau abilități de alfabetizare de bază: „pot să citească și să scrie înțelegând o scurtă afirmație simplă despre viața lor de zi cu zi”.

Conform aceleiași surse, „[...] nivelurile de alfabetizare au crescut drastic doar în ultimele două secole, dacă în 1820 doar 12% dintre oamenii din lume puteau citi și scrie, mai recent, ponderea s-a inversat: doar 14 % din populația lumii, în 2016, a rămas analfabetă. În ultimii 65 de ani, rata globală de alfabetizare a crescut cu 4% la fiecare 5 ani - de la 42% în 1960 la 86% în 2015.

”

Sursă: Max Roser and Esteban Ortiz-Ospina (2020) - "Literacy". Publicat online pe [OurWorldInData.org](https://ourworldindata.org/literacy). De pe: 'https://ourworldindata.org/literacy' [Resurse online]

Trebuie menționat faptul că nu există o definiție universal acceptată a **alfabetizării mediatice**, prin urmare este posibil să găsiți multe definiții, bazate pe opinii de bază similare. Vom începe procesul de definire a acestui concept cu definiția dată de Grupul de experți în alfabetizare media din UE, deoarece atinge toate principalele aspecte pe care le-am găsit în diferite alte definiții: „*Alfabetizarea media se referă la toate aspectele **tehnice, cognitive, sociale, civice și capacități creative** care ne permit să accesăm, să avem o înțelegere critică și să interacționăm cu mass-media. Aceste capacități ne permit să exercităm o gândire critică în timp ce participăm la aspectele economice, sociale și culturale ale societății și jucăm un rol activ în procesul democratic. Acest concept acoperă tot felul de interacțiuni media (radio, presă, internet, social media) și răspunde nevoilor tuturor vârstelor.*” (Sursă: “*Mapping of media literacy practices and actions in EU-28 by the European Audiovisual Observatory*”, Strasbourg 2016).

După cum putem vedea, această definiție cuprinde un set de principii cheie găsite în multe alte definiții: deținerea abilităților tehnice și înțelegerea critică a mass-media, utilizate în diferite aspecte ale vieții noastre, pentru a ne facilita existența în societate. Cu alte cuvinte, ne educăm competența media prin rafinarea diferitelor seturi de abilități, pentru a evalua critic mesajele media și pentru a avea un rol activ în societatea informațională.

Sursa imaginii:

<https://tracyvanderschyff.com/2017/07/28/facilitating-the-evolution-of-human-capabilities/>

Deoarece **alfabetizarea media** este utilizată în strânsă legătură cu **alfabetizarea digitală**, considerăm că este important să facem distincția între cele două: în timp ce alfabetizarea media se referă la toate tipurile de media, așa cum putem vedea în definiția de mai sus, fie că este vorba de radio, presă, internet, social media, alfabetizarea digitală, pe de altă

parte, își restrânge atenția asupra mijloacelor digitale de comunicare.

Se consideră că alfabetizarea media include alfabetizarea digitală, deși se poate susține ideea că alfabetizarea digitală necesită abilități speciale, datorită comunicării în rețea și datorită interactivității.

În ansamblu, alfabetizarea media și alfabetizarea digitală implică dobândirea unui set de abilități de bază:

- **Abilități tehnice sau abilități practice și funcționale**> Abilitatea de a accesa și de a utiliza mass-media (digitală);
- **Gândire critică și evaluare**> pentru a analiza și selecta informațiile în mod critic;
- **Colaborare și comunicare bună**> concepte precum rețelele și interactivitatea se bazează pe stăpânirea colaborării și pe un proces de comunicare fluid;
- **Înțelegere culturală și socială**> pentru a fi posibilă colaborarea și comunicarea în rețea, trebuie să construiești temeiuri și norme culturale comune;
- **Creativitate**> competența media și alfabetizarea digitală îi conferă utilizatorului capacitatea de a produce conținut;
- **Etica comunicării**> valori și norme comune
- **Siguranță și securitate**> utilizarea în siguranță a tehnologiei și în special a Internetului

Una dintre provocările alfabetizării digitale este înțelegerea importanței învățării abilităților tehnice și, de asemenea, a tuturor celorlalte abilități menționate pentru a păstra o ordine logică a pașilor și pentru a deveni cu adevărat alfabetizați digital și a funcționa pe deplin.

Alfabetizarea, așa cum o cunoaștem, este astfel un produs relativ recent al epocii moderne. În mod evident, **fără o alfabetizare de bază (alfabetism), nu poate exista o alfabetizare mediatică**. Chiar dacă un număr semnificativ de oameni nu se află direct în sfera alfabetizării mediatice, nu înseamnă că nu sunt afectați de fenomene precum dezinformarea, care apar și sunt răspândite în principal prin mijloace digitale și mass-media. Aceste tipuri de fenomene funcționează la scară comunitară, încep și/sau sunt răspândite prin mijloacele menționate mai sus, dar în cele din urmă sunt transmise de la individ la individ și de la comunitate la comunitate folosind toate mijloacele de comunicare. Oamenii analfabeți, analfabeți funcțional și analfabeți în ce privește mass-media sunt victimele dezinformării și nu au mijloacele necesare pentru a o contracara - acestea sunt categoriile cele mai vulnerabile care vor fi afectate de distorsiuni, inexactități și denaturarea informațiilor. Vom descoperi câteva dintre profilurile acestor categorii vulnerabile în secțiunea următoare, pentru a înțelege mai bine comportamentul lor cu privire la dezinformare.

Profiluri ale cursanților adulți cu o competență media redusă

PAUL

22 de ani

După ce a finalizat școala obligatorie, nu a avut ocazia să-și continue studiile și să meargă la universitate.

În consecință, motivația sa a scăzut și acum lucrează ocazional, pe post de curier.

Paul citește foarte puține cărți sau ziare, petrece mult timp pe paginile de socializare și urmărește videoclipuri pe YouTube.

El nu are încredere în media tradițională și nu citește articole lungi și complicate.

Pe de altă parte, Paul crede în multe teorii ale conspirației, pe care le distribuie zilnic pe contul său de Facebook, încurajând apropiații să răspândească informațiile respective.

Astăzi, el susține cu tărie teoria conform căreia tehnologia 5G ajută la transmiterea coronavirusului, deși a fost ferm respinsă de comunitatea științifică. (<https://www.bbc.com/news/52168096>)

MIKE

50 de ani

Este căsătorit și are doi copii.

Fiul și fiica sa, care sunt acum adolescenți, l-au ajutat pe Mike să înțeleagă lumea platformelor de socializare.

El a fost sceptic la început, deoarece nu a fost niciodată foarte interesat de tehnologiile digitale și mereu a considerat că oamenii petrec mult prea mult timp cu ochii lipiți de ecran.

Dar, cu câteva luni în urmă, a primit cadou un telefon inteligent de ultimă generație, foarte rapid și intuitiv de utilizat.

A început să-și găsească prietenii pe rețelele de socializare și a creat mai multe grupuri de chat pentru a discuta cu ei.

Cu ajutorul acestor grupuri, Mike împărtășește și primește o mulțime de știri, mesaje din surse incerte, diverse declarații controversate din politică, pseudo-științifice și mondenități.

El își verifică acum smartphone-ul în mod continuu, deoarece rețelele sociale și cercul său de prieteni au devenit principala sa sursă de informații.

Când Mike a auzit termenul „bulă informațională”, el a considerat că este o prostie.

MARIA

86 de ani

Maria s-a născut în 1934. A împlinit 86 de ani anul acesta, în 2020.

Și-a trăit copilăria în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, departe de orice surse media, având acces doar la câteva ziare.

Și-a cumpărat primul ei televizor la 34 de ani și, de atunci, televizorul a rămas principala sursă de informații și îndrumări în viață, de încredere.

52 de ani mai târziu, ea încă povestește istorii din serialele TV, de parcă s-ar fi întâmplat în viața reală.

Încă mai crede tot ce vede la știri sau la televizor, în general. Ea este o mare distribuitoare de știri, deoarece discută ultimele știri cu toți apropiații.

Același lucru este valabil și pentru cărți. Cuvântul scris are același impact puternic asupra ei și nu înțelege sensul „ficțiunii”. „De ce s-ar deranja cineva să scrie o poveste dacă nu este adevărată?”, susține bunica Maria.

La fel, „Dacă este scris sau dacă o spun la televizor, trebuie să fie adevărat” - spune ea.

Era digitală este un univers paralel pentru Maria. Tehnologia, alta decât televizorul și un telefon fix, reprezintă un mister complet.

Cu toate acestea, ea este deschisă să asculte sfaturile nepoatei ei sau a oricărei rude mai tinere care este dispusă să o ajute.

În viziunea Mariei, mediul face mesajul credibil. Prin urmare, dacă o informație este transmisă la tv sau este scrisă în ziar sau într-o carte, fie ea și un roman, pentru Maria acea informație este credibilă.

SFATURI PENTRU FORMATORI

Schițarea profilurilor elevilor implică întotdeauna un anumit grad de standardizare pentru construirea diferitelor tipuri de personaje.

Vă puteți gândi la alte personaje pe care le-ați defini vulnerabile la știrile false și la dezinformare? Cum le-ați descrie?

Încercați să construiți încă trei personaje în funcție de cunoștințele și experiența dvs., împreună cu participanții la curs. Apoi, utilizați aceste personaje fictive pentru a proiecta strategii de instruire personalizate cu scopul de a le spori competența media. Cum v-ați schimba abordarea? Ați adopta alte metodologii sau ați avea aceeași abordare?

Utilizați aceste exemple pentru a discuta cu diferitele grupuri țintă pe care le-ați putea întâlni la cursurile dvs.

Dacă vi se pare potrivit, le puteți prezenta și elevilor dvs., pentru a-i ajuta pe cursanți să fie conștienți de categoriile sociale afectate de dezinformare.

Importanța învățării pe tot parcursul vieții și a educației media digitale în contextul UE

Învățarea pe tot parcursul vieții este o noțiune din acțiunea UE în domeniul educației. Aceasta pune bazele unei **componente esențiale a vieții democratice și a participării în întreaga comunitate europeană**.

O definiție de bază a învățării pe tot parcursul vieții poate fi găsită în „Memorandumul învățării pe tot parcursul vieții”, emis de Comisia Europeană în anul 2000 cu scopul de a lansa o dezbatere la nivel european privind o strategie cuprinzătoare pentru implementarea învățării pe tot parcursul vieții la nivel individual și instituțional. Acest concept este descris acolo ca „[...] orice activitate de învățare realizată în mod continuu, cu scopul de a îmbunătăți cunoștințele, abilitățile și competența. [...] Toți oamenii care trăiesc în Europa, fără excepție, ar trebui să aibă șanse egale să se adapteze la cerințele schimbărilor sociale și economice și să participe activ la conturarea viitorului Europei. Termenul de învățare „pe tot parcursul vieții” atrage atenția asupra timpului: învățarea de-a lungul vieții, fie continuu, fie periodic.” (Comisia Europeană, A Memorandum on Lifelong Learning, 2000).

În ultimul timp, învățarea pe tot parcursul vieții pare să depindă de factorul critic al motivației oamenilor, care generează **impulsul intern și angajamentul voluntar față de învățare**. Oamenii învață ceva atunci când sunt cu adevărat motivați să o facă. În acest context, învățarea non-formală și informală (cea care se desfășoară în afara cadrului școlar sau academic convențional) se află acum sub reflectoarele cercetării și inovării în educație, în căutarea celor mai bune metodologii pentru ca această învățare să apară și să fie validată. Acest lucru duce la un profil mai corect și mai complet al competențelor oamenilor, având în vedere multiplele fațete ale învățării.

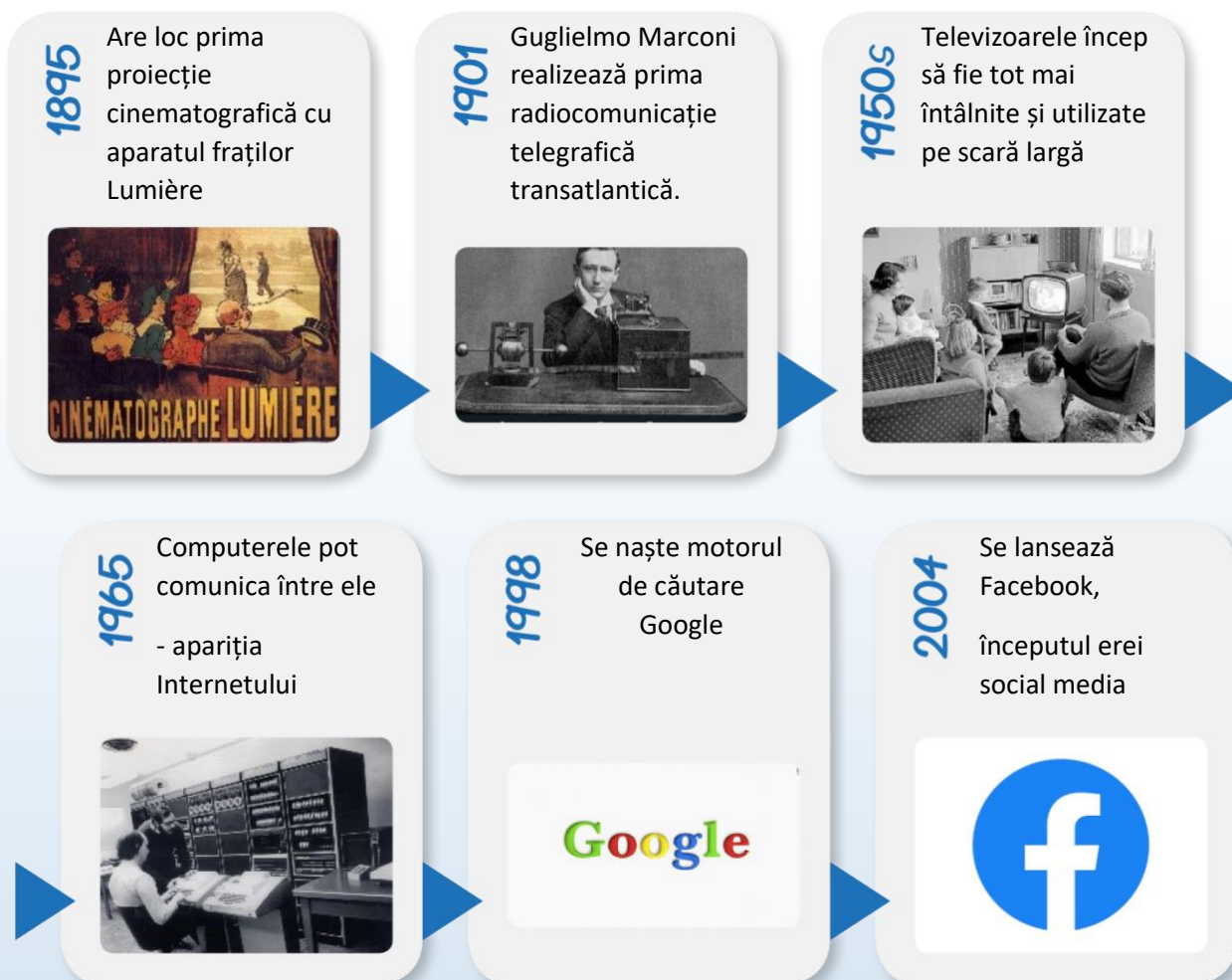
Așadar, învățarea pe tot parcursul vieții implică un angajament constant și disponibilitatea de a se confrunta mereu cu noi provocări la locul de muncă și în viața privată. Însă actul învățării include și necesitatea de a vă informa și a fi la curent cu cele mai recente știri și fapte. Și, desigur, capacitatea de a accesa, citi și înțelege informațiile raportate.

Sursă: <https://www.economist.com/leaders/2017/01/14/equipping-people-to-stay-ahead-of-technological-change>

Aici alfabetizarea mediatică găsește o legătură puternică cu educația pe tot parcursul vieții. Mass-media poate fi definită în câteva cuvinte ca fiind **o serie de mijloace de comunicare pentru un public larg**, fiind caracterizate de un ritm alert de evoluție în ultimii ani. UE a definit alfabetizarea media ca fiind „[...] capacitatea de a accesa, de a avea o înțelegere critică și de a interacționa cu diferite medii (radio, presă) și canale de distribuție (tradiționale, internet, social media)”, abordând nevoile tuturor vârstelor. (Sursă: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/media-literacy>).

În zilele noastre, **procesul de transformare digitală a afectat puternic și lumea mass-media**, ajungând acum să fie comasate sub noua categorie de „mass-media digitală”. Etapele principale ale tranziției de la suporturile analogice la cele digitale ale mijloacelor media au avut loc în secolul trecut, cu o accelerare notabilă a dezvoltării tehnologice care a avut loc în a doua jumătate a acestei perioade.

Diagrama de mai jos arată principalele etape ale procesului, dar știm cu toții că există multe alte etape și fațete. Mediile digitale și modul în care le folosim se schimbă rapid. Gândiți-vă la schimbarea uriașă adusă de internet și de rețelele de socializare, în care fiecare utilizator este capabil să abandoneze rolul său pasiv anterior pentru un nou rol proactiv. Vechiul model de consum de știri (transferul într-un singur sens al știrilor dintr-o sursă de publicare/difuzare către public) este acum depășit de unul nou în care utilizatorii sunt transformați în „**prosumatori**”. Prosumer este un termen relativ nou (inventat în 1980 de futuristul american Alvin Toffler) care îmbină cuvintele „producător” și „consumator”, descriind în mod eficient modul în care oamenii din social media devin în același timp producători și consumatori de informații, angajați într-o activitate largă de postare, repostare și partajare de știri.

Aceste schimbări vin cu multe noi oportunități, dar și cu multe responsabilități conexe. O utilizare incorectă a acestor instrumente digitale poate duce la consecințe negative sau chiar dezastruoase în viața reală. Știrile false și dezinformarea se răspândesc ușor la nivel global prin internet, având un impact în continuă creștere.

Cine știe ce va mai urma? Care va fi următoarea mare descoperire în mass-media digitală?

Orice descoperiri vor apărea, alfabetizarea mediatică, în contextul educației pe tot parcursul vieții, va constitui un element de bază pentru fiecare cetățean, pentru a ține pasul cu schimbările din ce în ce mai rapide.

SFATURI PENTRU FORMATORI

Utilizați diagrama de mai sus cu privire la evoluția mass-media pentru a începe o sesiune de brainstorming cu privire la modul în care conceptul de „alfabetizare media digitală” s-a schimbat în ultimul secol.

Rugați cursanții să lucreze în grupuri și să vină cu diferite definiții ale alfabetizării media digitale pe baza principalelor progrese tehnologice indicate.

În cele din urmă, încurajați-i să discute pe tema semnificației „educației media digitale” pentru ei în prezent.

Ce puteți observa prin compararea definițiilor și evoluția lor?

Ce ar putea însemna „alfabetizarea media digitală” în viitor?

Evidențiați rolul educației pe tot parcursul vieții și de ce este esențială pentru construirea unui mediu sigur și pentru utilizarea corectă a mass-media digitale. Care sunt beneficiile pentru societatea în ansamblu?